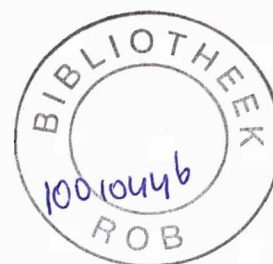

Molenweg te Katwijk

Inventariserend Archeologisch Onderzoek

Opdrachtgever

Architectenbureau Warmenhoven
Rijnstraat 8
2223 EE KATWIJK

Projectnummer

173142

Autorisatie

Gerapporteerd door:

W.A. Bergman

drs. ing.C. Helmich

drs. D.D.F. Plasmeijer

paraaf

datum

status

13-11-03

concept

Kenmerk

AEM/ALG/SAZ/173142

Gecontroleerd door:

drs. E.E.A. van der Kuijl

paraaf

datum

status

Synthegra Archeologie bv, Ambachtsweg 10, NL-7021 BT ZELHEM

Postadres: Postbus 4, NL-6997 ZG HOOG-KEPPEL

Telefoon +31 (0)314 62 77 08, Fax +31 (0)314 62 77 26, Internet: www.synthegra.com

Bankrelatie F. van Lanschot Bankiers Nijmegen, nr. 22.59.31.451, BTW nr. NL809760538B01, HR 09119698

Sy
Vt
ppij van de Verhoeve Groep bv

lhem

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

INHOUD

1	Inleiding, onderzoeksdoel- en objectgegevens	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Onderzoeksdoel	3
1.3	Objectgegevens	4
2	Onderzoeksmethodiek	5
2.1	Bepaling van de regionale achtergrondwaarden	5
2.2	Historisch onderzoek	5
2.3	Inventarisatie van archeologische gegevens	5
3	Geologie en bodem	6
3.1	Geologische ontwikkeling van het onderzoeksgebied	6
3.2	Bodem	7
4	Bewoningsgeschiedenis	8
4.1	Prehistorie	8
4.2	Romeinse Tijd	8
4.3	Middeleeuwen	9
4.4	Vroegmoderne Tijd	10
4.5	Moderne Tijd	11
5	Resultaten van het veldonderzoek	12
5.1	Veldverkenning	12
5.2	Toekomstig grondverzet	12
5.3	Opzet van het booronderzoek	12
5.4	Resultaten van het booronderzoek	13
6	Conclusie	14
7	Aanbeveling	15
	Literatuur	16
	Bijlagen:	
	Bijlage 1: Regionale overzichtkaart	
	Bijlage 2: Detailkaart met de locatie met boorpunten	
	Bijlage 3: Boorstaten	
	Bijlage 4: Overzicht geologische perioden	
	Bijlage 5: Lijst met afkortingen	

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

1 Inleiding, onderzoeksdoel- en objectgegevens

1.1 Inleiding

Op 29 oktober 2003 is in opdracht van Architectenbureau Warmenhoven door Synthegra Archeologie bv een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op een perceel aan de Molenweg te Katwijk. De onderzoekslocatie is onderzocht in verband met het voornemen tot realisatie van nieuwbouw. De locatie heeft een oppervlakte van circa 153 m². Het inventariserend veldonderzoek is een aanvulling op een bureaustudie waarbij archeologisch kaartmateriaal is bestudeerd en een historisch onderzoek.

Op basis van informatie van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort wordt de locatie gekenmerkt als een terrein met een lage tot middelhoge archeologische verwachting. Op basis van de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) en AMK (Archeologische Monumenten Kaart) van de ROB kan worden vastgesteld dat dit geldt voor het hele terrein.

De geplande wijziging in het bestemmingsplan en het daarmee samenhangende grondverzet kan een bedreiging vormen voor de archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks- en provinciale regelingen, met name het Verdrag van Malta, Nota Belvédère, dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden. Namens de provincie Zuid-Holland zal de Provinciaal Archeoloog, Dhr R. Proos de resultaten van het onderzoek toetsen. De onderzoeksresultaten zullen vervolgens in de planvorming betrokken dienen te worden. Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op de Prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstige grondverzet en de daarmee samenhangende verstoring van het landschap en het bodemarchief.

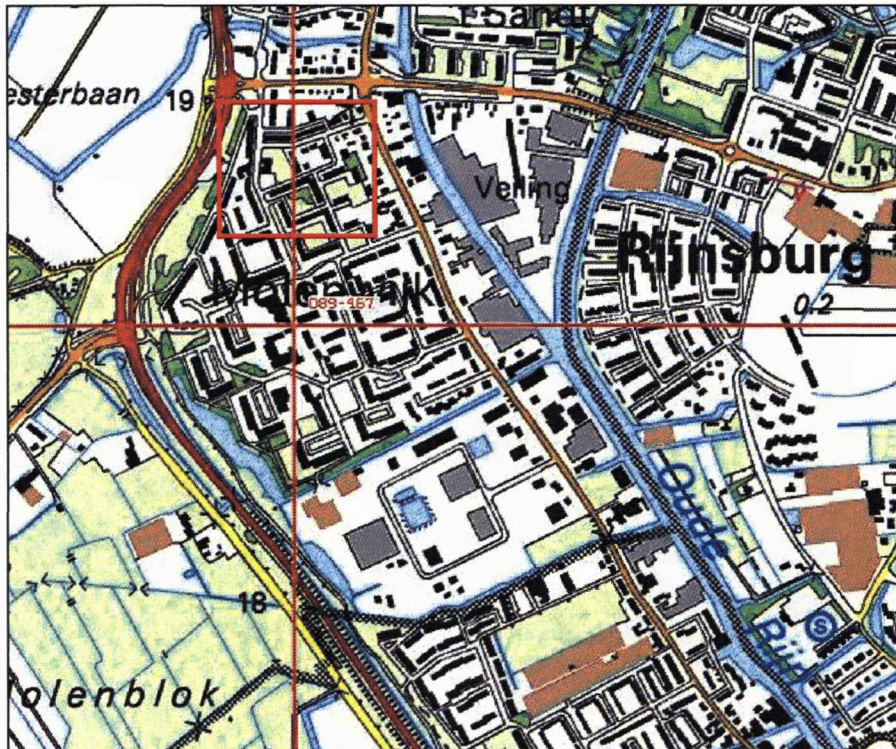
1.2 Onderzoeksdoel

Het doel van het verkennend bodemonderzoek is inzicht te verkrijgen of er op de onderzoekslocatie archeologische waarden te verwachten zijn en in hoeverre het toekomstige gebruik van de locatie invloed heeft op de eventuele archeologische waarden in het terrein. Het onderzoek wordt zodanig uitgevoerd, dat een archeologische en cultuurhistorische beoordeling gegeven kan worden ten aanzien van het toekomstige gebruik van de locatie. Het bepalen van de omvang en de kwaliteit van de eventueel aan te treffen archeologische waarden valt buiten het kader van het verkennend onderzoek.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

1.3 Objectgegevens

Plaats: Katwijk
Gemeente: Katwijk
Provincie: Zuid-Holland
Toponiem: Molenweg
Projectnummer: 173142
Kaartblad: 30 E
Oppervlakte: 153 m²
Coördinaten: 89.006 / 467.282
Grondgebruik: Tuin met terras en garage

Afbeelding 1: overzichtskaart Katwijk, onderzoekslocatie in rood kader.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

2 Onderzoeksmethodiek

2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden

De eerste fase van het onderzoek bestaat uit het bepalen van de regionale achtergrondwaarden. Hiervoor is gebruik gemaakt van het volgende beschikbare kaartmateriaal.

- Bodemkaart van Nederland (Schaal 1:250.000)
- Bodemkaart van Nederland, Blad 30 's - Gravenhage (Schaal 1:50.000)
- Geomorfologische kaart van Nederland, Blad 30 's - Gravenhage (schaal 1: 50.000)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Archeologische vondstmeldingen uit het ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem)

2.2 Historisch onderzoek

Voor het historisch onderzoek zijn de volgende instanties bezocht:

- Bibliotheek Universiteit Leiden
- Koninklijke Bibliotheek te Den Haag

2.3 Inventarisatie van archeologische gegevens

Voor de inventarisatie van archeologische gegevens is gebruik gemaakt van ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) in Amersfoort. Aan de hand van de geraadpleegde bronnen kan een inschatting gemaakt worden van de geologische en archeologische verwachting op de onderzoekslocatie.

3 Geologie en bodem

3.1 Geologische ontwikkeling van het onderzoeksgebied

De geologische afzettingen die zich bevinden in het westen van Nederland dateren vrijwel allemaal van ná de laatste ijstijd. Waar in het midden en oosten van Nederland stuwwallen en dekzanden de direct zichtbare restanten zijn van geologische processen tijdens het Pleistoceen, bevinden deze afzettingen zich in het westen van Nederland in de diepe ondergrond, waar de bovenkant van deze sedimenten zich bevinden op ongeveer 15 m - NAP.¹ De afzettingen die deze sedimenten afdekken worden tot de Westlandformatie gerekend en dateren allemaal uit het Holoceen. Deze Holocene afzettingen zijn ontstaan als gevolg van de stijgende zeespiegel. Aan het eind van de laatste ijstijd, het Weichselien, lag de zeespiegel zo laag dat het mogelijk was van Nederland naar Engeland te lopen, de kustlijn lag toen ongeveer op de lijn Denemarken - Schotland. Toen als gevolg van de temperatuurstijging aan het begin van het Holoceen (ca. 8.000 v. Chr.) de ijsskap begon te smelten steeg de zeespiegel snel. Uiteindelijk lag de zeespiegel zelfs een stuk oostelijker dan nu het geval is. Deze transgressie van de zee ging gepaard met het afzetten van zeeklei en het ontstaan van veen als gevolg van de stijgende grondwaterspiegel. Voor het oprukkende water kon door deze stijgende grondwaterspiegel veen groeien dat bekend staat onder de naam Basisveen. Wanneer het zeewater daadwerkelijk het gebied overstroomde kon op dit Basisveen, klei worden afgezet dat tot de Afzettingen van Calais wordt gerekend. Het westen van Nederland veranderde in een waddenlandschap, waar de mariene invloed de overhand had. Het zeewater kon door verschillende geulen het waddegebied instromen.

Dit veranderde omstreeks 3.000 v. Chr. De kustlijn liep toen ter hoogte van de lijn Rijswijk - Voorburg - Leidschendam - Voorschoten en werd gemarkeerd door een strandwal.² Door de golfwerking in de Noordzee kan zand uit haar relatief ondiepe bodem worden losgemaakt. Zeker tijdens stormen kan zand in beweging komen tot 15 m - NAP.³ Het zand kan vervolgens afgezet worden aan het strand, waardoor zich zodoende strandwallen kunnen vormen. Wanneer de strandwallen hoog genoeg kwamen en droogvielen, kon het zand verwaaien en zo de Oude Duinen vormen. Door de vorming van strandwallen werden langzamerhand steeds meer getijdengeulen afgesloten, waardoor de invloed van de zee op het achterland aanzienlijk afnam. Hoewel de eerste geulen bij Rijswijk en Hoofddorp zich tussen 3.500 en 3.000 v. Chr. al sloten, sloot de geul van het Rijnestuarium bij Leiden zich het laatst omstreeks 800 na Chr.⁴ Doordat de invloed van de zee afnam kon er weer veengroei optreden, het ontstane veen staat bekend onder de naam Hollandveen.

Voortdurende zandaanvoer deed in westelijke richting nieuwe strandwallen ontstaan. Daarop zijn o.a. Den Haag, Wassenaar, Oegstgeest, Sassenheim en Lisse ontstaan.⁵ De meest westelijk gelegen strandwallen zijn ten dele bedekt geraakt met jong duinzand. In het mondingsgebied van de Oude Rijn splitsten de strandwallen zich en zijn binnenwaarts gebogen onderinvloed van de getijdenstromen die de Rijnmonding binnendrongen. In de laagten tussen de strandwallen (strandvlakten) worden jongere klei- en veenlagen aangetroffen. De klei werd aangevoerd vanuit de riviermonding; het veen kon zich vormen tijdens perioden waarin de zee deze laagten niet kon bereiken.⁶

Na 1.500 v. Chr. vinden er echter wederom doorbraken van de zee plaats. In het mondingsgebied van de Rijn werd als gevolg van het opdringen van de zee de veenvorming onderbroken. In de Rijnmonding en in de strandvlakten werden zand, zavel en klei van mariene herkomst afgezet. De afzettingen worden gerekend tot

¹ Marcus & Wallenburg 1982, 13.

² Kersing 2000.

³ Berendsen 1996, 153.

⁴ Valk 1992, 73.

⁵ Marcus & Wallenburg 1982, 17.

⁶ Marcus & Wallenburg 1982, 17.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

de Afzettingen van Duinkerke. Aan het begin van de Duinkerke III-fase, omstreeks het jaar 1.000, strekte de mariene invloed in de Rijnmondning zich stroomopwaarts tot voorbij Leiden uit. De afzetting bestaat uit zavel en lichte klei dicht bij de stroomdraad en uit zware klei langs de randen. Deze laatste klei is op uitgebreide schaal afgegraven ten behoeve van de steen- en dakpannenfabricage. Omstreeks het jaar 1.300 n. Chr. verzandde de Rijnmondning bij Katwijk en kwam er een eind aan de mariene sedimentatie in dit gebied. Ten oosten van Leiden is geen mariene invloed te bespeuren. Het materiaal dat hier is afgezet, voornamelijk klei, is in zoet water bezonken en bevat opvallend veel houtresten.⁷

Ongeveer 800 jaar geleden begon het proces van de jonge duinvorming. Vanuit de zee werden grote hoeveelheden zand op het strand gedeutoneerd die vervolgens door de wind landinwaarts werden verplaatst en als duinen werden afgezet. Aan de binnenrand van deze duinen komen plaatselijk hoogten voor van meer dan 30m + NAP. Het zand is over het algemeen fijn en kalkrijk. Pas in de vorige eeuw werd het zand vastgelegd door beplanting met helm en plaatselijk door bebossing.

3.2 Bodem

Hoe de oorspronkelijke bodemopbouw er op de onderzoekslocatie heeft uitgezien is moeilijk te zeggen. Bodemkaarten hebben alleen betrekking op de gebieden buiten de bebouwde kom, waardoor er op kaarten geen bodemkundige informatie staat omtrent de onderzoekslocatie. Ten noorden van de Oude Rijn komen zogenaamde Enkeerdgronden voor. Het is mogelijk dat oorspronkelijk dit bodemtype ook op de onderzoekslocatie aanwezig is geweest. Deze gronden omvatten het grootste deel van het bloembollengebied tussen Katwijk en Lisse. In tegenstelling tot de dikke eerdgronden in de Pleistocene zandgebieden van Nederland, die zijn ontstaan door ophoging met potstalmest, zijn deze gronden ontstaan door het zogenaamde drie-steek-delven.⁸ Dit was een voor dit gebied normale grondbewerking, waarbij de grond regelmatig drie steken, d.w.z. tot ongeveer 90 cm diepte, werd omgespit. Door deze bewerking is een 50 à 90 cm dikke, humushoudende laag met 1 à 2% organische stof ontstaan; deze laag is tot 30 à 50 cm diepte homogeen en los (Ap1). Daaronder is de grond iets vlekkelig en soms wat vaster (Ap2). Beneden ca. 90 cm begint het onveranderde, uiterst humusarme, al dan niet gereduceerde zand, dat meestal duidelijk vaster is.⁹

⁷ Marcus & Wallenburg 1982, 18.

⁸ Marcus & Wallenburg 1982, 51.

⁹ Marcus & Wallenburg 1982, 51.

4 Bewoningsgeschiedenis

4.1 Prehistorie

De bewoningsgeschiedenis van Holland gaat tenminste terug tot het laatste deel van het Paleolithicum (12.000-9.000 v.Chr.) Uit deze periode stammen de oudste resten van menselijke bewoning die tot nu toe aangetroffen zijn.¹⁰ Het betrof hier nog jagers-verzamelaars. Het water- en wildrijke West- en Noord-Nederland vormde een ideaal jachtterrein. Daarnaast waren er ruime mogelijkheden voor de visserij. Het dagelijks leven speelde zich vooral af in seizoenskampen. In het Neolithicum (5.300-2.000 v.Chr.) deed de landbouw zijn intrede in het gebied. De bewoning was vooral geconcentreerd op de hoger gelegen gebieden. Toen een tijdelijke verlaging van de zeespiegel vanaf de Bronstijd meer mogelijkheden bood voor landbouw, groeide de bevolking snel en ontstonden er permanente nederzettingen achter de duinen, op Texel en langs de riviermonden.¹¹ Ten westen van Katwijk aan de Rijn, in de Zanderij is de laatste jaren veel archeologisch onderzoek gedaan. De Zanderij is een kunstmatige laagte, die aan het begin van de 20^e eeuw is ontstaan door afgraving van duinzand. In de Prehistorie was het gebied bij Katwijk vergelijkbaar met het Helinium, de Maas-monding bij Rotterdam. In de Bronstijd en Vroege IJzertijd moet er een omvangrijk zeegat geweest zijn dat zich uitstreckte over de huidige Zanderij. Vanaf de vroege IJzertijd is de monding van de Rijn echter geleidelijk gaan verzanden, waardoor in de loop van de IJzertijd de Zanderij is drooggevalen.¹² Door de latere zandverstuivingen zijn veel bewoningsresten bewaard gebleven tot het gebied werd afgegraven.

4.2 Romeinse Tijd

Vanaf de eerste eeuw na Christus lag de Romeinse noordgrens langs de Rijn. Op diverse plaatsen werden door de Romeinen castella gebouwd, kleine forten, waar bewakingstroepen gelegerd waren. De Rijn was in deze periode dan ook van groot belang voor de ontwikkeling van het gebied. Bulktransporten van graan vanuit het zuiden van de Nederlanden en later in toenemende mate vanuit Engeland, waren van levensbelang voor de bevolking in de Rijnstreek, die sneller groeide dan de lokale landbouw kon bijbenen.¹³ De enige stad van betekenis in het westen van ons land was Forum Hadriani, het tegenwoordige Voorburg. Bekend zijn de diverse vondsten uit de Romeinse Tijd die nabij Valkenburg gedaan zijn. Archeologisch onderzoek heeft in de jaren 1996-'97 in de Zanderij te Katwijk, dus even ten westen van de onderzoekslocatie aan de Molenweg, een nederzetting uit de Romeinse Tijd aan het licht gebracht. De sporen bestonden grotendeels uit greppels, die verscheidene percelen of huiserven met boerderijen en bijgebouwen omsloten. De vroegste fase van de bewoning dateerde uit ca 50 n. Chr.¹⁴ Al met al werden 13 min of meer complete Romeinse huisplattegronden en 32 plattegronden van bijgebouwen opgegraven.¹⁵

¹⁰ de Nijs & Beukers (red), 2002, 19.

¹¹ de Nijs & Beukers (red), 2002, 19.

¹² Van de Velde, 2001, 6.

¹³ de Boer, Boone & Hessing, 1992, 23.

¹⁴ Van de Velde, 2001, 12.

¹⁵ Van de Velde, 2001, 13-14.

4.3 Middeleeuwen

Door de ineensstorting van de Romeinse noordgrens aan het begin van de vijfde eeuw na Christus, ontstond een machtsvacuüm dat in eerste instantie werd opgevuld door de Friezen en Franken. De voortdurende invallen van barbarenstammen als de Franken en de Saksen hadden al vanaf het midden van de derde eeuw gezorgd voor een daling van de bevolkingsaantallen. Diverse epidemieën maakten ook nog eens veel slachtoffers. Veel van de oude nederzettingen werden verlaten. Enkele plaatsen die toch doorlopend bewoond lijken te zijn geweest, zijn Leiden en Alphen.¹⁶ De agressieve uitbreiding van een sterk Frankisch koninkrijk vanuit het tegenwoordige Noord-Frankrijk zorgde voor conflicten tussen de Friezen en de Franken. Uiteindelijk werden de Friezen kort na 687 teruggedrongen tot boven de Oude Rijn.¹⁷ Door de Frankische vorst Karel Martel werd het Frankisch gezag eerst tot aan het Vlie en in 734 tot aan de Lauwers gevestigd.¹⁸ Karel de Grote voltooide de opbouw van het Frankische Rijk door zich in 800 door Paus Leo III tot keizer te laten kronen van het Heilige Roomse Rijk. De Nederlanden maakten daarmee deel uit van een Rijk dat het grootste deel van West-Europa besloeg en door de tijdgenoten als rechtstreeks opvolger van het oude Romeinse Rijk gezien werd.

De Frankische vorsten deelden land uit onder trouwe dienaren. Deze vazallen kregen het land in leen, dus bij hun dood zou het weer toevallen aan de vorst. Geleidelijk aan ontstond echter een erfelijke landadel, die zich steeds onafhankelijker ging opstellen en er alles aan deed de eigen invloed te vergroten ten koste van de anderen. Ook in het gebied dat wij nu Holland noemen was een dergelijk proces aan de gang. Als beloning voor zijn aandeel in de moord op een Vikinghoofdman kreeg de Fries Gerulf in 889 een groot aantal gebieden langs de Noordzeekust in leen van de Oost-Frankische koning. Hij werd hiermee de stamvader van het Hollandse gravenhuis. Er was op dat moment overigens nog geen sprake van een aaneengesloten graafschap 'Holland'. Nog in 980 was Dirk II graaf in Kinnem (Kennemerland), Texla (Texel) en Maasland.¹⁹ Graaf Floris I voegde een klein gebied in de Rijnstreek genaamd 'Holdland', toe aan de grafelijke domeinen. Vanaf de elfde eeuw ging deze naam in verbasterde vorm voor het hele graafschap gelden.²⁰ Opgravingen gedaan aan het begin van de 20e eeuw doen vermoeden dat het gebied rond Katwijk nagenoeg onafgebroken bewoond is geweest. De ontdekte grafvelden in Katwijk en Rijnsburg, waarvan er één niet ver ten noordwesten van de onderzoekslocatie gelegen is, vertonen zowel crematies als begravingen en dateren van de periode tussen het einde van de 6e en het begin van de 8e eeuw. Het voorkomen van zowel crematies als begravingen toont aan dat de bevolking nog niet geheel gekerstend was in deze periode.²¹

¹⁶ de Nijs & Beukers (red), 2002, 44-47.

¹⁷ de Nijs & Beukers (red), 2002, 49.

¹⁸ de Boer, Boone & Hessing, 39.

¹⁹ de Boer, Boone & Hessing, 63.

²⁰ de Nijs & Beukers (red), 2002, 73-74.

²¹ de Nijs & Beukers (red), 2002, 60-62.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

4.4 Vroegmoderne Tijd

In 1520 werden na een storm de ruïnes van de Brittenburg zichtbaar langs het strand.²² Deze ontdekking trok de aandacht van geleerden uit binnen- en buitenland. De onderzoekslocatie lag in deze periode dicht langs de toenmalige duinen en was in gebruik als weiland. Verder was een groot deel van het gebied rond het dorp in gebruik als lijnbaan of als droogtuin. In deze droogtuinen werd schol gedroogd.²³ Door het verzanden van de monding van de Oude Rijn had de wijde omtrek al vanaf de 15^e eeuw te kampen met ernstige wateroverlast. In 1571 besloot het Hoogheemraadschap Rijnland dan ook eindelijk een nieuw afwateringskanaal te graven. Door de oorlogsomstandigheden werd het onderhoud echter verwaarloosd en ook deze afwatering verzandde. Hieraan dankt het zijn naam 'het Mallegat'.²⁴ Waren er in 1540 nog 200 huizen in Katwijk aan Zee, door de opstand tegen de koning van Spanje, de afslag van de kust door de zee en de gevolgen van de pestepidemie van 1625, werd het dorp ernstig getroffen. In 1694 waren er nog steeds maar 154 woningen.²⁵ Nadat een deel van de goederen van prins Willem van Oranje door de Spaanse koning in beslag genomen waren, kreeg hij ter schadevergoeding onder andere de ambachtsheerlijkheden van de beide Katwijken en Valkenburg van de Staten van Holland. Deze heerlijkheden waren de toenmalige heer door de staten ontnomen omdat hij aan Spaanse zijde stond. Pas in 1652 kwam Katwijk weer in handen van de familie van Wassenaar.²⁶ In 1615 werden de dorpen Katwijk en Valkenburg van elkaar gesplitst.²⁷ Gedurende de 17^e eeuw verplaatste Katwijk aan Zee zich door afslag geleidelijk aan naar het oosten. Aan de vooravond van de Franse Tijd was het grootste deel van de grond nog ongecultiveerd.²⁸ De huidige molen aan de molenweg dateert van 1740. Uit bestudering van oud kaartmateriaal wordt duidelijk dat er een opeenvolging van verschillende molens moet hebben bestaan. De eerste verwijzing naar deze molen dateert uit 1360. Het betreft hier een document waarin Philips van Wassenaar, burggraaf van Leiden, wordt genoemd als eigenaar van een weiland naast de molen.²⁹ De exacte omvang en locatie van dit weiland is niet bekend. Op een kaart uit 1617 is in de directe omgeving van de molen nog geen bebouwing te zien.

²² Parlevliet, 1996, 4.

²³ Parlevliet, 1996, 2.

²⁴ Parlevliet, 1996, 3.

²⁵ van Ollefen, 1796.

²⁶ van Ollefen, 1796.

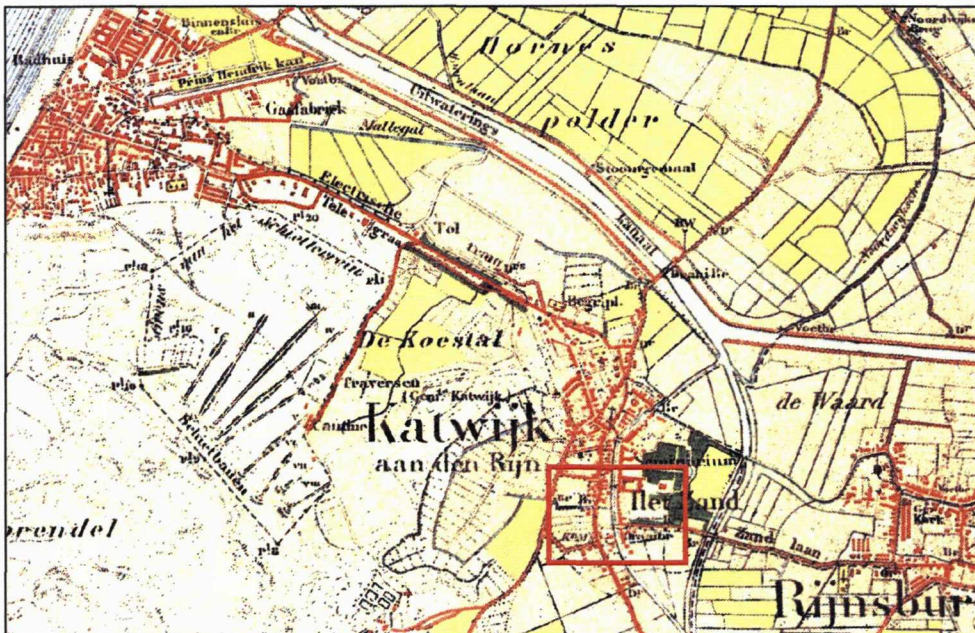
²⁷ Parlevliet, 1996, 2.

²⁸ van Ollefen, 1796.

²⁹ Genootschap Oud-Katwijk, 1874, 106.

4.5 Moderne Tijd

De verovering van de Republiek door de Franse revolutionaire legers bracht grote veranderingen met zich mee. Vooral de invoering van het Continentaal Stelsel, bedoeld om de Engelse handel te treffen, had grote gevolgen voor de welvaart langs de Hollandse kust. Waarschijnlijk mede hierdoor kwam het in 1813 zelfs tot protesten tegen de conscriptie, de dienstplicht voor het leger van Napoleon.³⁰ Één verbetering leverde de Franse Tijd in ieder geval wel op: eindelijk werd weer ernst gemaakt met de aanleg van een nieuw afwateringskanaal voor de Rijn. Na de verzanding van het Mallegat aan het einde van de 16e eeuw waren er wel veel plannen gemaakt, maar geen daarvan was ooit ten uitvoer gebracht. In 1804 begonnen eindelijk de werkzaamheden en in 1807 was het zo ver. Het nieuwe afwateringskanaal kon in aanwezigheid van Lodewijk Napoleon, koning van Holland in gebruik worden gesteld. Pas in de 20^e eeuw ontstond er bebouwing langs de Molenweg. Had het gebied tot het begin van de jaren 1950 nog een grotendeels agrarische bestemming, in 1952 werd een aanvang gemaakt met de bouw van de Molenwijk.³¹

Afbeelding 2: Katwijk op historische kaart, onderzoekslocatie in rood kader.

³⁰ van Brakel, 1988, 12.

³¹ van Amsterdam & van der Voort, 1993, 21 & 55.

5 Resultaten van het veldonderzoek

5.1 Veldverkenning

Op 29 oktober 2003 is als aanvulling op het bureauonderzoek een veldverkenning op de onderzoekslocatie uitgevoerd. De veldverkenning heeft plaatsgevonden door middel van een visuele inspectie van het terrein. Het terrein is in gebruik als tuin met terras met in de noordoost hoek een garage. Er zijn geen oppervlaktevondsten gedaan.

5.2 Toekomstig grondverzet

Op de locatie vindt een bestemmingswijziging plaats wat tot gevolg heeft dat de grond geroerd wordt op plaatsen waar dit nog niet eerder is gebeurd. De gegevens van het bureauonderzoek en de veldverkenning zijn gebruikt voor het bepalen van het boorpatroon waarbij rekening is gehouden met de bodemlagen die ooit bewoond geweest kunnen zijn.

5.3 Opzet van het booronderzoek

De exacte boorlocaties zijn tijdens het veldwerk bepaald, mede aan de hand van visuele waarnemingen. Het boorpatroon en de boordiepte zijn afgestemd op de toekomstige verstoring. De formule voor het bepalen van het aantal boringen in relatie tot de oppervlakte op archeologisch te onderzoeken locaties bedraagt $10 \sqrt{p}$, waarbij p staat voor de oppervlakte van het terrein in hectares. Aangezien de locatie 153 m^2 groot is kan met minder boringen worden volstaan. Er zijn 7 boringen uitgevoerd. (dit is het minimaal uit te voeren boringen voor een betrouwbare steekproef) tot in de ongeroerde grond. De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorbeschrijvingen zijn geclassificeerd volgens het systeem van classificatie van de Werkgroep Geo-Archeologie (2000). De boorstaten zijn vervolgens verwerkt in boormanager conform NEN-norm 5104.

Afbeelding 3: overzichtsfoto van de onderzoekslocatie.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

5.4 Resultaten van het booronderzoek

De bodem bestaat met uitzondering van de boringen 5 en 6 tot 2m-mv uit matig grof zand. Het zandpakket heeft een dikte van 1.70 in boring 6. In boring 5 komen kleilagen voor binnen de eerste 1.20 m-mv. het zandpakket in deze boring loopt door tot 2.60 m-mv en gaat hier scherp over in klei. In de boringen komen roestvlekken voor in verschillende intensiteit, dit komt door de wisselende grondwaterspiegel. Het in het bodemvocht in gereduceerde vorm aanwezige ijzer gaat na contact met zuurstof over in een geoxideerde, niet beweeglijke vorm. Bij dalend grondwater dringt lucht door in de poriën en worden bekleed met uitgekristalliseerde ijzerverbindingen.³² Bijlage 2 geeft de situering van de boorpunten weer en bijlage 3 de boorprofielen. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren als aardewerk, bot of vuursteen gevonden.

³² N.N. 1979, 66.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

6 Conclusie

Het inventariserend bodemonderzoek heeft uitgewezen dat de ondergrond van het bodemprofiel op de onderzoekslocatie een ongeroerde, natuurlijke opbouw kent. De bovengrond tot 80 á 150 cm is waarschijnlijk bewerkt ten behoeve van agrarische doeleinden of de latere bouw van de Molenwijk. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen aan het oppervlak en evenmin in het opgeboorde sediment. Op basis van de boringen, de stratigrafie en de afwezigheid van vondstmateriaal is het gebied te interpreteren als een gebied met een lage archeologisch verwachting.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

7 Aanbeveling

Op basis van de resultaten van het verkennend bodemonderzoek zijn er geen bezwaren tegen de voorgenomen plannen op het terrein op de Molenweg. Mochten er tijdens de werkzaamheden archeologische indicatoren aangetroffen worden, dan geldt een meldingsplicht, conform de Monumentenwet uit 1988, bij het bevoegd gezag, drs. R. Proos, provinciaal archeoloog van Zuid-Holland.

Project : Molenstraat te Katwijk
Kenmerk : AEM/ALG/SAZ/173142

Literatuur

Amsterdam, H. van & P. van der Voort., 1993: *Katwijk de jaren vijftig*. Sassenheim.

Anes P.S. e.a., 1984: *De uitwateringssluizen van Katwijk 1404-1984*, Leiden.

Boer, D.E.H. de, M.H. Boone en W.A.M. Hessing., 1992: *Delta, Nederlands verleden in vogelvlucht, deel I, De Middeleeuwen: 300 tot 1500*, Leiden.

Brakel, J.P. van., 1988: *Vissen in vrijheid. Katwijk van de Franse tot de Duitse tijd*, Katwijk.

Marcus, W.C. en C. van Wallenberg, 1982: *Toelichting bij de bodemkaart van Nederland, blad 30*. Wageningen

Nijs, T. de, en E. Beukers (red.), 2002: *Geschiedenis van Holland, deel I, tot 1572*, Hilversum.

N.N., 1979: *Toelichting bij de bodemkaart van Nederland, blad 34 en 35*. Wageningen.

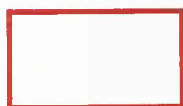
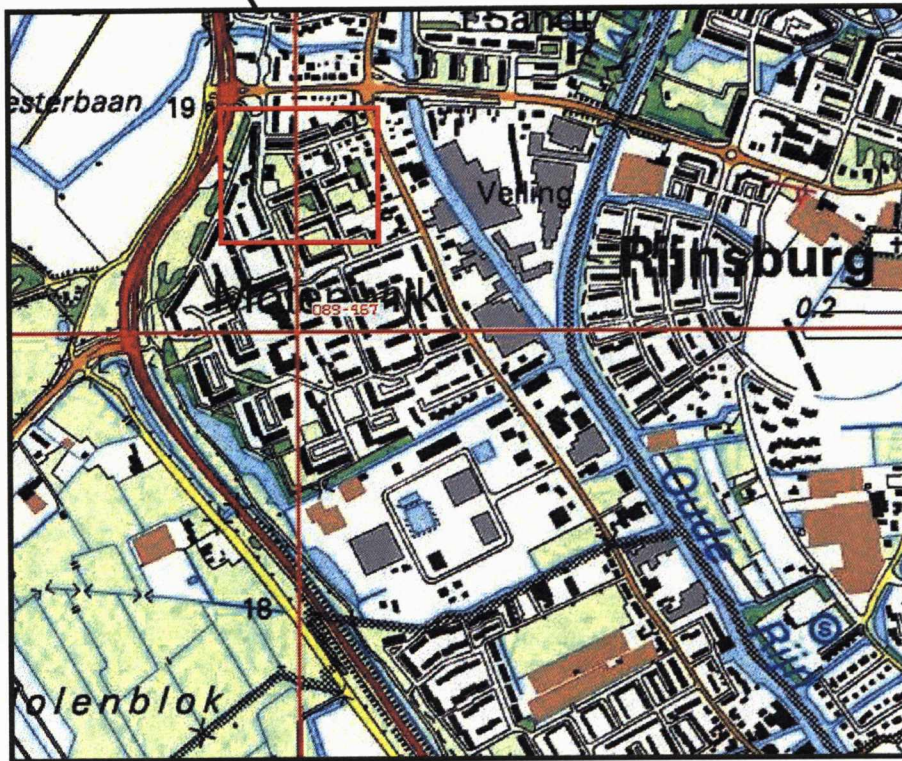
Olifien, L. van., 1976: *Stad- en Dorpsbeschrijver van Rhijnland, deel I. Amsterdam 1796*, heruitgave, Zaltbommel.

Parlevliet, D., 1996: *Historische Atlas van Katwijk en Valkenburg 1544*, Katwijk a/d Rijn.

Genootschap Oud-Katwijk., 1974, *Katwijkse knipsels*. Grepen uit de geschiedenis en volksleven van de beide Katwijken.

Velde, H.M. van, 2001, Archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk, een voorlopig verslag. Bunschoten.

**Bijlage 1:
Regionale overzichtskaart**

Onderzoekslocatie

Bijlage 2:
Detailkaart van de locatie met boorpunten

Legenda

- 1 Boorlocatie
- Begrenzing onderzoekslocatie

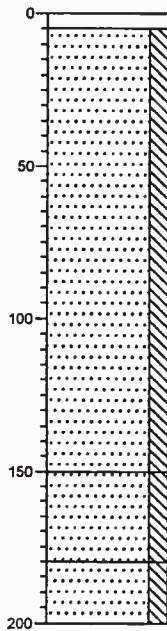
Projectnummer 173142	Opdrachtgever Architectenbureau Warmenhove Katwijk
Onderzoekslocatie Molenweg Katwijk	 Synthegea Archeologie Postbus 4 HOOB-KEPPEL tel. 0314-391144 fax. 0314-382096
onderwerp: Situering boringen	getekend: CH
controle:	datum 03-11-03
schaal 1 : 150	formaat A4
tekening nr. CH173142	

**Bijlage 3:
Boorstaten**

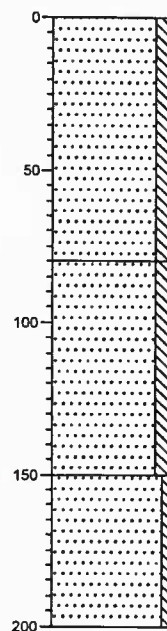
Boring: 1

Boring: 2

Opmerking: 1.28 + NAP

Opmerking: 1.15 + NAP

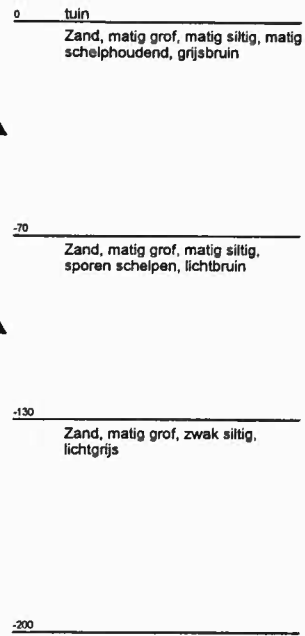
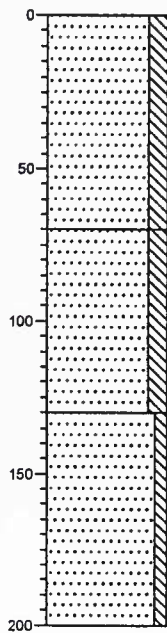
Projectnaam: Molenweg te Katwijk

Projectcode: 173142

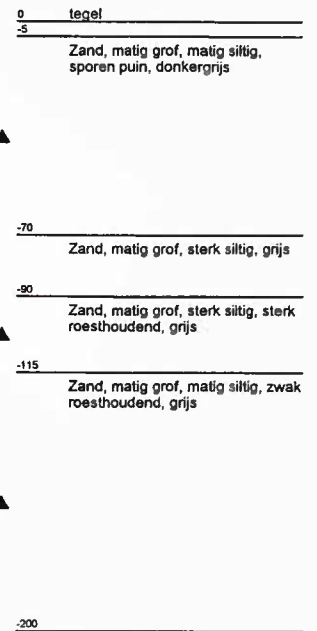
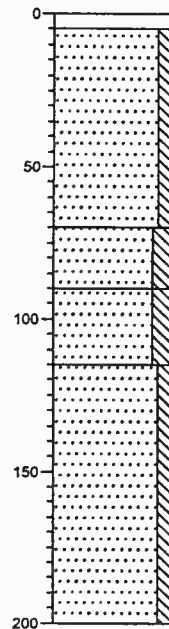
Boring: 3

Boring: 4

Opmerking: 1.09 + NAP

Opmerking: 1.27 + NAP

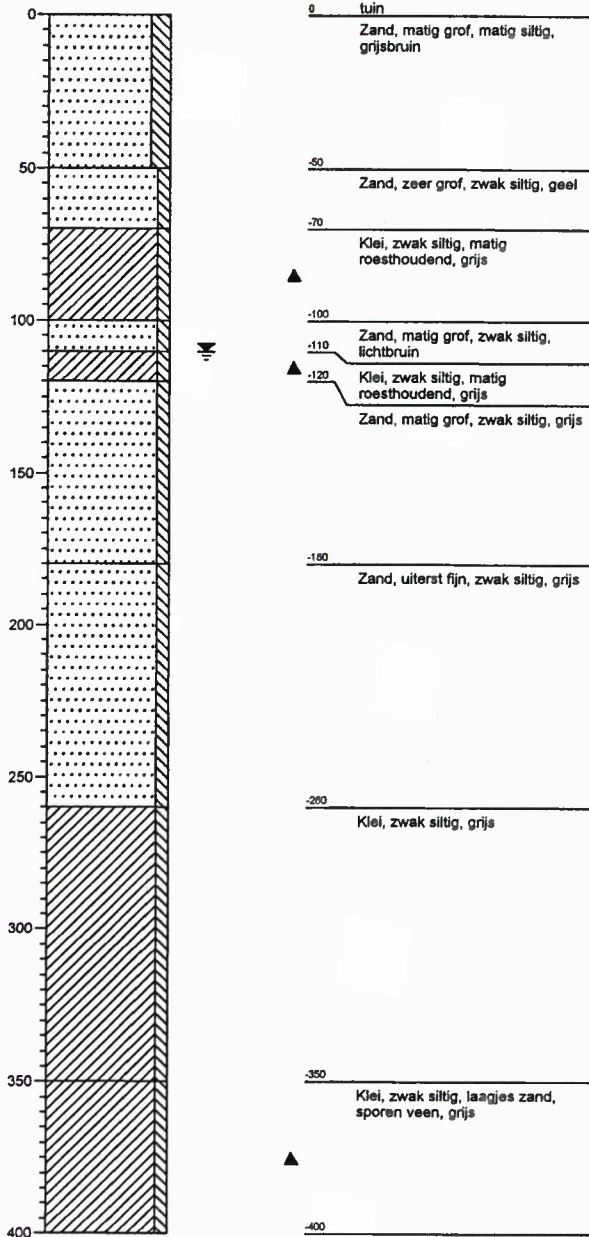

Projectnaam: Molenweg te Katwijk

Projectcode: 173142

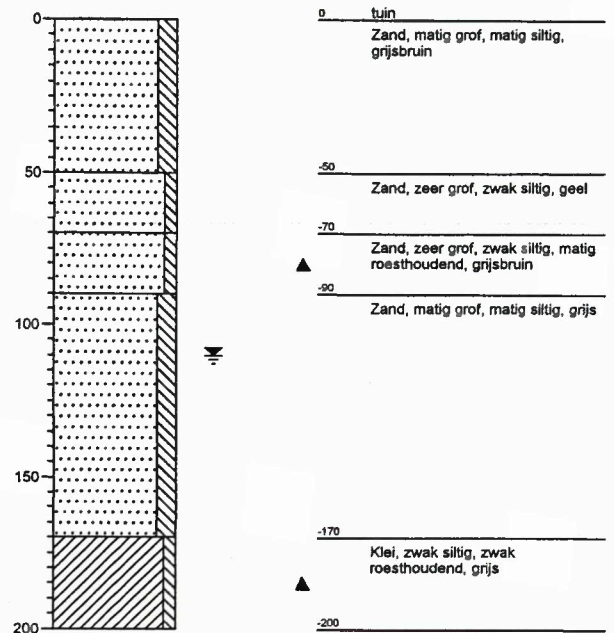
Boring: 5

Opmerking: 1.12 + NAP

Boring: 6

Opmerking: 1.11 + NAP

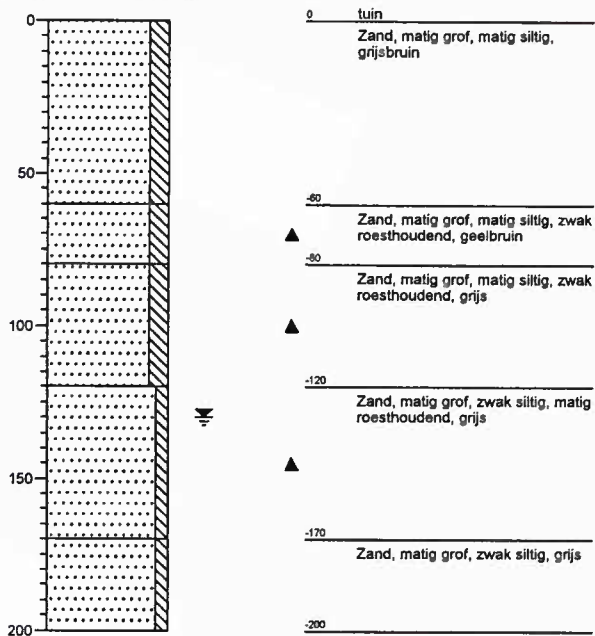

Projectnaam: Molenweg te Katwijk

Projectcode: 173142

Boring: 7

Opmerking: 1.24 + NAP

Projectnaam: Molenweg te Katwijk

Projectcode: 173142

Legenda (conform NEN 5104)

grind

- Grind, siltig
- Grind, zwak zandig
- Grind, matig zandig
- Grind, sterk zandig
- Grind, uiterst zandig

zand

- Zand, kleiig
- Zand, zwak siltig
- Zand, matig siltig
- Zand, sterk siltig
- Zand, uiterst siltig

veen

- Veen, mineraalarm
- Veen, zwak kleiig
- Veen, sterk kleiig
- Veen, zwak zandig
- Veen, sterk zandig

klei

- Klei, zwak siltig
- Klei, matig siltig
- Klei, sterk siltig
- Klei, uiterst siltig
- Klei, zwak zandig
- Klei, matig zandig
- Klei, sterk zandig

leem

- Leem, zwak zandig
- Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

- zwak humeus
- matig humeus
- sterk humeus
- zwak grindig
- matig grindig
- sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- > 0
- > 1
- > 10
- > 100
- > 1000
- > 10000

monsters

- geroerd monster
- ongeroid monster

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand
- slib

Bijlage 4:
Overzicht van geologische perioden

geologische perioden					ouderdom in jr. voor heden		
Holoceen				Subatlanticum	actueel en zeer recent	100	
				Subboreaal		2 900	
				Atlanticum		5 000	
				Boreaal		8 000	
				Preboreaal		9 000	
						10 200	
Pleistoceen	Laat	Weichselien	Laat	Jonge Dryas		11 000	
				Allered		11 800	
				Oude Dryas		12 000	
				Belling		13 000	
	Midden						
							29 000
	Vroeg						
							73 000
	Eemien						
							120 000
Midden	Saalian						
					300 000		
Vroeg							
					700 000		

CHRONOSTRATIGRAFISCHE INDELING VAN HET HOLOCEEN	C 14 JAREN VOOR HEDEN (B P)	Archeologische tijdsindeling	C 14 JAREN VOOR EN NA CHR	MARIENE TRANSGRESSIE-FASEN	MARIENE TRANSGRESSIEFASEN ONDERSCHIEDEN IN NOORD-NEDERLAND	POLLENZONES VAN DE R G D					
Subatlanticum	500	Nieuwe tijd	1500 n Chr	Duinkerke III	D III b	Yc					
		Late Middeleeuwen									
		Hoge Middeleeuwen									
		Vroege Middeleeuwen									
		1000					Ottoonse tijd	1000 n Chr.	Duinkerke II	D III a	Yb
		Karolingische tijd									
		1500					Merovingische tijd	500 n Chr	Duinkerke I	D II	Ya
		Laat Romeinse tijd									
		2000					Vroeg Romeinse tijd	0	Duinkerke I	D I b	Ya
		Late IJzertijd									
		2500					Midden IJzertijd	500 v Chr	Duinkerke I	D I a	Yb
		Vroege IJzertijd									
Subboreaal	3000	Late Bronstijd	1000 v Chr	Duinkerke 0	D 0	IVb					
		Midden Bronstijd									
		3500	Vroege Bronstijd				1500 v Chr.	Calais IV	C IV b	IVa	
4000	Laat Neolithicum	2000 v Chr									
Atlantikum	5000	Midden Neolithicum	3000 v Chr.	Calais III	C III	III					
		Vroeg Neolithicum	4000 v Chr				Calais I	C II			
		6000	7000						5000 v Chr.		
Preboreaal Boreaal	8000	Mesolithicum en ouder	6000 v Chr	Calais I	C I	II					
							9000	7000 v Chr	I		
Preboreaal	8000		8000			I					

**Bijlage 5:
Lijst met gebruikte afkortingen**

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
AAO	Aanvullend Archeologisch Onderzoek
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BP	Before Present
CAA	Centraal Archeologisch Archief
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
MV	Maaiveld
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
RGD	Rijks Geologische Dienst
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
SAI	Standaard Archeologische Inventarisatie
STIBOKA	Stichting Bodem Kartering